

מה אפורים ואאוצניים?...

אקט ביטויים הקשורים במילה "אוצו"

מאך "רעש ש עכריג" מאך רוג אלמאז-רמון

אמה אא אוצו

מגלים את האוזן או גולים את האוזן?

שלוש-עשרה פעמים מוצאים בתנ"ך "גלה אוזן" ואף פעם אחת אין גילה אוזן.

לעניין סוד יש 'גולה' לצד 'מגלה': בספר משלי מוצאים פעם אחת

"גולה סוד הולך רכיל" (כ 19) ופעם אחת "הולך רכיל מגלה סוד" (יא 13).

היום לא מקובל לומר 'למה גלית לו את הסוד' אלא רק

'למה גילית לו'. כלומר, העדפנו אחת משתי הצורות שירשנו

מלשון התנ"ך. אבל כנראה בגלל ההעדפה הזאת נפגע הניב

המקראי השכיח 'גלה את אוזנו' ובמקומו אומרים

גילה את אוזנו. 'וה' גלה את אוזן שמואל' (ש"א ט 15) -

כך נודע לשמואל ששאל עומד להיפגש אתו בחפשו את

האתונות האובדות.

גלה סוד או גילה סוד, אבל גלה את אוזנו.

15

לשכר אא האוצו

לשכר את האוזן, לשכר את האוזן, לשכר את האוזן, לשכר את האוזן.

מי שיחפש היטב במקומות הנכונים ימצא את כל הגרסאות האלה, וכולן במשמעות

אחת: לומר דברים שהאוזן תקלוט אותם בקלות.

הצורה העתיקה מכולן היא לשכר את האוזן, כמו לשכר כאבים, ומשמעה להרגיע את

האוזן באמירת דברים ברורים.

'לשכר את האוזן' הוא ביטוי מוקדם למדי, מן המדרשים. אבל לדעת נ"ה טור-סיני,

הבלשן והחוקר שהשלים את מילון בן יהודה, צריך לקרוא 'לשכר את האוזן' (בשייך

שמאלית). 'לשכר' משמעו לבקע - לבקע את האוזן כדי שהדברים יחדרו. שני

ההסברים כמעט הפוכים: לרכך לעומת לבקע.

והנה בימי הביניים כותב רש"י וכותבים גם אחרים - לשכר את האוזן, כלומר לשכר

אותה כדי שהדברים יבקיעו בעדה.

ומה אומרים היום? לשכר את האוזן. וההיגיון? להסביר, להבהיר.

מעניין לראות שדווקא 'לשכר את האוזן' אין בשום מקור ממקורותינו.

מצאנו אפוא 'לשכר את האוזן', 'לשכר' או 'לשכר את האוזן'. ומי שמסבר את האוזן

נוקט ביטוי בן ימינו.

3 יום אק איזיק

יש צליל ערב ויש צליל הצורם את האוזן. מהי צרימת האוזן?
במשנה מוצאים את הביטוי 'צורם באוזנו' לצד 'תלש בשערו'. "צורם באוזנו, תלש
בשערו נותן ארבע מאות זוז". פיצוי של ארבע מאות זוז בעוון תלישת השער - ניחא,
אבל לפצות על צרימת האוזן!;

מתברר שצרימת האוזן של הימים ההם איננה צרימת האוזן של ימינו.
'צורם' שבמשנה פירושו חתך את האוזן, פגם באוזן האדם או באוזן הבחמה.
לפיכך לא רב המרחק בין צרימת האוזן ובין החרשת האוזן - פגיעה ביכולת השמיעה.
ומכאן בעברית החדשה 'צורם את האוזן' - השמיע צלילים לא נעימים שיש בהם כדי
להחריש את האוזן או לפגוע בה.

היום השימוש הזה הוא הרגיל וההשאלה כבר איננה מורגשת. צרימה איננה עוד
השחתה אלא השמעת צלילים מרגיזים או מילים מרגיזות.
ומכאן התפתח שימוש מושאל חדש: לצד 'צורם את האוזן' יש 'צורם את העין'.
הצלילים צורמים את האוזניים והמראות צורמים את העיניים.
כך נתגלגלה הצרימה מחיתוך האוזן עד הרגזת העין דרך החרשת האוזן בצלילים
לא ערבים.

אפרכסת

בצדה האחד של שפופרת הטלפון נמצאת האפרכסת.
אפרכסת - מן המילה היוונית פרוכוס, כד או משפך להעברת נוזלים או להעברת גרגרים.
המילה היוונית נשאלה לעברית של אנשי המשנה והתלמוד בשתי צורות: אפרקס או
אפרקס - משפך שהעבירו דרכו גרגרים כגון גרגרי חיטה; ואפרכסת שמוצאים אותה
בתלמוד בביטוי הציורי 'עשה את אוזנו כאפרכסת' - עשה את אוזנו מעין משפך לקלוט
היטב את הנאמר. "כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר... עשה אוזניך
כאפרכסת".

מלשון התלמוד עולה תמונה של עשיית שתי האוזניים כאפרכסת - לשיפור השמיעה.
בימינו מסתפקים באוזן אחת ואומרים 'עשה אוזנו כאפרכסת'. יתרה מזו, היום אין
צורך לעשות את האוזן כאפרכסת - חלקה החיצוני של האוזן נקרא בלשון ימינו
אפרכסת, והחלק הנצמד אליה במכשיר הטלפון אף הוא אפרכסת.